

1984, 14. května – Sdělení VONS č. 389 „Společné prohlášení FIDH a VONS“ obsahující společné prohlášení Mezinárodní federace pro lidská práva a VONS k porušování lidských práv v Československu přednesené na univerzitě v Toulouse při příležitosti udělení čestného doktorátu Václavu Havlovi a průvodní text k prohlášení.

Uveřejňujeme text společného prohlášení Mezinárodní federace pro lidská práva a Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných, které bylo předneseno 14. května 1984 na univerzitě v Toulouse při příležitosti udělení doktorátu honoris causa českému dramatikovi Václavu Havlovi. Konečnou redakci textu provedl člen VONS dr. Martin Hybler.

Společné vystoupení FIDH a VONS v Týdnu Václava Havla na univerzitě Le Mirail v Toulouse:

Jako zástupce FIDH (Mezinárodní federace pro lidská práva) bych chtěl nejprve připomenout vztahy mezi naší federací a Československou ligou pro lidská práva, které se přímo dotýkají i osoby Václava Havla. Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných se totiž stal členskou ligou FIDH právě v říjnu 1979, při příležitosti známého pražského procesu proti členům VONS, čímž tento výbor vyjádřil svůj kladný postoj k mezinárodní solidaritě s ostatními hnutími bojujícími za lidská práva.¹ A Václav Havel tehdy seděl na lavici obžalovaných.

Jak je možné, že se Václav Havel, dramatik, ocitl rok a půl před tímto procesem mezi zakladateli VONS a potom mezi obžalovanými a jak je možné, že byl odsouzen na čtyři a půl roku vězení?² Je to snad náhodou?

Jistěže ne. Naopak, Havlův postoj je pozoruhodně důsledný a takových je málo. Dramatické dílo Václava Havla se svou podstatou střetává s realitou a měřítkem hodnoty díla je pro autora jen to, jestliže v tomto střetnutí jeho dílo obstojí. Nejde u něho

o nějaký abstraktní humanismus, ale o zcela konkrétní činnost mezi spoluobčany. Jestliže jeho díla na scéně uvádějí konkrétní dialog mezi lidmi zakotvenými v absurdní realitě a jestliže k nám tak promlouvají řečí pravdy, nejsou to jen literární díla, která mají být na jevišti interpretována na slovo vzatými profesionály, ale jsou to nové skutečnosti, které se samy staly součástí našeho života; přitom nás zavazují, abychom v tomto životě zaujali určitý postoj nebo abychom si uvědomili úlohu, kterou v něm hrajeme.

Sám autor tak učinil první.

Stejně tak i činnost VONS není pouze literární či deklarativní, ale je to konkrétní činnost, vždy zaměřená na individuální osud těch, kteří trpí nespravedlností a jejichž utrpení není nijak heroické či patetické, neboť to jsou lidé jako vy a my.

O této velmi konkrétní péči o osudy druhého svědčí na 365 sdělení VONS, zveřejněných za šest let jeho existence. Tato péče není založena na dobročinnosti, ale je výrazem odpovědnosti, kterou my všichni dohromady a každý sám za sebe máme vůči lidskému světu. Živý pocit takové odpovědnosti je rovněž ústředním motivem Havlova dramatického díla, které tvoří, jak jsme ukázali, s jeho činností ve VONS nedílnou jednotu: jde pouze o různé formy téhož životního postoje.

Jaký je tedy onen „lidský svět“ v současném Československu?

Je možno jej zahlédnout jen prostřednictvím jednotlivých osudů lidí, kteří tam žijí. V jistém smyslu jde o opačný pohled, než je příliš zobecňující obraz, který podávají sdělovací prostředky. Je to pohled založený na osobním svědectví členů a spolupracovníků VONS. Tento pohled nám může pomoci v našem odporu proti vlivu šedivé jednotvárnosti, která je v současné době hlavní a bohužel velmi účinná taktika oficiálních čs. sdělovacích prostředků.

Represe zůstává i nadále velmi tvrdá, i když je velmi výběrová a vyhýbá se např. monstrprocesům, které by mohly upoutat pozornost veřejnosti. Jako příklad je možno uvést případ Jiřího Wolfa, odsouzeného v prosinci 1983 již podruhé za „podvracení republiky“, tentokrát na 6 let vězení.³

Policejní tlak proti církvím se neustále stupňuje. Kněží a kazatelé jsou pečlivě sledováni a často odsuzováni za jakýkoli pokus

kázat a šířit víru mimo rámec oficiálních bohoslužeb, které jsou jediné tolerovány.

V této souvislosti lze uvést případ Jiřího Šnajdra a Jana Mokrého,⁴ kteří byli odsouzeni v listopadu 1983, trestní stíhání proti evangelickému faráři Janu Kellerovi,⁵ uvěznění tří mladých katolíků na Slovensku – Tomáše Kona [sic], Branislava Borovského a Alojze Gabala [sic] v prosinci 1983,⁶ odsouzení skupiny svědků Jehovových z července 1983 atd.⁷

Úřady jsou rovněž velmi znepokojeny peticí, kterou podepsalo více než 17 000 věřících a která byla adresována papeži Janu Pavlu II. a s prosbou, aby navštívil Československo. Signatáři této petice jsou vystaveni policejnímu nátlaku, jsou vyslýcháni, je jim vyhrožováno.

Ve vězení nadále zůstává několik signatářů Charty 77, kteří si tu odpykávají mnohaleté tresty, např. členové VONS Rudolf Battěk, uvězněný v červnu 1980 a odsouzený k pěti a půl letům vězení,⁸ Ivan Jirous, který si odpykává již čtvrtý trest, tentokrát tři a půl roku vězení.⁹

Koncem května netrpělivě očekáváme návrat Petra Uhla, rovněž člena VONS, po pětiletém vězení. Nesmíme zapomenout na ostatní, např. na Jiřího Gruntoráda, odsouzeného v roce 1981 na 4 roky, který se ve vězení stal terčem četných provokací a útoků, a který je vězněn v III. NVS mezi kriminálníky nejtěžšího kalibru.¹⁰

Dva členové VONS, Ladislav Lis a Jan Litomiský, se nedávno vrátili z vězení po odpykání trestů.¹¹ Nicméně jejich svoboda je velmi relativní; zůstávají podrobeni – Jan Litomiský na dva roky a Ladislav Lis na tři roky – tzv. ochranného dohledu.¹² Toto opatření upravené zvláštním zákonem je nyní poprvé použito u propuštěných politických vězňů. Jsou např. povinni se hlásit každý pracovní den na policii, která je oprávněna kdykoliv vstoupit do jejich bytů, aniž by k tomu potřebovala zvláštní příkaz, jejich svoboda je nepřipustně omezována atd. Nejnovější zprávy hovoří o tom, že Ladislav Lis byl minulý pátek (11. 5. 1984) znovu uvězněn a pravděpodobně obžalován právě z „maření výkonu úředního rozhodnutí“. Hrozí mu další trest vězení.¹³

Kromě petice věřících vzbudila pozornost úřadů ještě jedna petice, namířená tentokrát proti zbrojení, zejména proti rozmístění nových sovětských raket v Československu. Tuto spontánně vzniklou petici podepsalo několik tisíc občanů. Paralelně se začaly rozvíjet společné úvahy signatářů Charty 77 a západních hnutí za odzbrojení. Chartisté v nich neustále zdůrazňují nutnost rozumět problematice míru v rámci lidských práv: jejich dodržování je nejlepší zárukou pro vnitřní mír mezi občany, který je sám první podmínkou mezinárodního míru.

Přes úsilí policie znemožnit přímý kontakt mezi aktivisty západního mírového hnutí a signatářů Charty 77 došlo k několika schůzkám, jejichž účastníci se pokusili najít a rozvíjet nezávislé uvažování a postoje, které by v budoucnu mohly pomoci překonat vražednou logiku závodů bloků ve zbrojení.

Rozsah tohoto vystoupení mi nedovoluje pokračovat v popisu situace v Československu, v oné zemi, kterou se Václav Havel neodvažuje opustit z oprávněné obavy, že by se již nemohl vrátit. To mu ovšem brání, aby přišel sem mezi nás a podal nám popis zevrubnější. Proto jsme se několika větami pokusili aspoň trochu ho nahradit. A i kdyby výsledkem těchto slov bylo jen to, že jsme vás podnítili k přemýšlení a rozpomenutí se na onu zemi a na ony lidi, kteří ve velice těžkých podmínkách pokračují ve vydání svého svědectví, nebudeme považovat svoji námahu za zbytečnou.

V Toulouse, Univerzita Le Mirail, 14. května 1984
Mezinárodní federace pro lidská práva
Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných
Československá liga pro lidská práva
člen Mezinárodní federace pro lidská práva

Mezinárodní federace pro lidská práva v této souvislosti zdůrazňuje, že je jí ctí počítat Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných mezi své členské ligy a oceňuje fyzickou a morální odvalu jeho členů a všech lidí v Československu, kteří tak jako oni bojují za lidská práva.

Informace o Chartě 77, r. 7, 1984, č. 9, s. 3–5.

POZNÁMKY

- ¹ K přijetí VONS do Mezinárodní federace pro lidská práva viz dokumenty č. 1140, 1144 a 1146.
- ² K trestnímu stíhání a odsouzení Václava Havla a dalších členů VONS v případě Petra Uhla a spol. viz mimořádné sdělení VONS ze 30. 5. 1979, dokument č. 114, sdělení VONS č. 115, 118, 128, 129, 137, 141, 142, 143, 144, 153, 156, 158, 205 a 376, dokumenty č. 116, 119, 129, 130, 138, 142, 143, 144, 145, 154, 157, 159, 206 a 379, a dokumenty č. 1143, 1152, 1153, 1163 a 1164.
- ³ K případu Jiřího Wolfa viz sdělení VONS č. 339, 343, 351, 356, 542, 590 a 1050, dokumenty č. 340, 346, 354, 359, 545, 593 a 1054.
- ⁴ K případu Jiřího Šnajdra a Jana Mokrého viz sdělení VONS č. 340b a 362, dokumenty č. 342 a 365.
- ⁵ K případu Jana Kellera viz sdělení VONS č. 350, 471, 474, 502 a 541, dokumenty č. 353, 474, 477, 505 a 544.
- ⁶ K případu Branislava Borovského, Alojze Gabaje a Tomáše Konce viz sdělení VONS č. 354, 371, 386, 403, 425, 432, 451 a 458, dokumenty č. 357, 374, 389, 406, 428, 435, 454 a 461.
- ⁷ K případu Svědků Jehovových Jiřího Kubíka, Františka Rislera a Zdeňka Táborského viz sdělení VONS č. 353, dokument č. 356.
- ⁸ K případu Rudolfa Battěka viz sdělení VONS č. 140, 189, 227, 260, 275 a 483, dokumenty č. 141, 190, 228, 261, 276 a 486, a dokumenty č. 1167 a 1173.
- ⁹ K případu Ivana Jirouse a dalších vydavatelů časopisu VOKNO viz dále sdělení VONS č. 279, 307, 309 a 370, dokumenty č. 280, 308, 310 a 373.
- ¹⁰ K případu Jiřího Gruntoráda viz dále sdělení VONS č. 225, 228, 255, 256 a 276, dokumenty č. 226, 229, 256, 257 a 277, a dokumenty č. 1164 a 1167.
- ¹¹ K případu Jana Litomiského viz sdělení VONS č. 162, 169, 175, 212, 236, 277, 285, 318, 358 a 440, dokumenty č. 163, 170, 176, 213, 237, 278, 286, 319, 361 a 443. K případu Ladislava Lise viz sdělení VONS č. 316, 330, 332, 337 a 360, dokumenty č. 317, 331, 333, 338 a 363.
- ¹² K tomu viz sdělení VONS č. 414 a 440, dokumenty č. 417 a 443.
- ¹³ K tomuto dalšímu trestnímu stíhání Ladislava Lise viz sdělení VONS č. 372, 374 a 381, dokumenty č. 375, 377 a 384.